УДК 821.161.2 – 3.09+929

Ященко Ю. В.,

RɜɛɱɜRə в ɖRɠɑəɜɔ ɟɖɜRɲəɜɨɖəɲ ɖɱвɑɜRв ɟɜɔ вR əɑвəəɔɔɔ ɱɱ ∀ɔɖɖRʁRəəl
ɹ ɟɟɣRəɜɨɖəɣə əRGɱəəRɖɨəəɣə ɟəɱ∀ɑɜɜɔвɑвɟ ɱəɑəɱ ⅄RɜRɜR Ʉɑ∀γɑəɖR

ŧ Ⱥ ȼ Ⱥ ⅄ ŧ Õ Ȼ ȼ Ⱥ ȳ Õ ō ȸ ȸ ⱡ Õ ɋ Ō ȣ Ɋ Ȯ Ł Ɉ ŧ Ⱥ Ⱬ ɋ ŧ ç ȸ ⱡ Ł ⅄ ō ʔ Ɉ ŧ Õ Õ Ȯ ⅄ Ⱥ õ ȣ Ⱥ ȯ ȼ Õ ⱬ ȣ ɋ è

Анотація. У статті здійснено спробу дослідити коротку прозу Е. Андієвської (збірки «Джалапіта: Вибрані твори» та «Казки») як вияв її внутрішньої «біографії». Розглянуто та співставлено домінантні життєві та творчі орієнтири Е. Андієвської, які є суголосними пріоритетам героїв її короткої прози.

Ключові слова: авторська свідомість, «мистецька автобіографія», коротка проза, світогляд.

Постановка проблеми. Категорія автора, тексту, читача, їхні взаємини, а також авторська свідомість, яка актуалізується на різних текстуальних рівнях – одні з найважливіших та найсуперечливіших проблем сучасної літературознавчої науки, які вартують ґрунтовного вивчення й належного тлумачення. Авторська свідомість є джерелом художнього твору. Однак чи можна шляхом прочитання художнього твору «прочитати» автора та його індивідуальність? А надто – осягнути таку складну та суперечливу особистість як Емма Андієвська.

В українській літературі другої половини ХХ та першої половини ХХІ століття Е. Андієвська відома насамперед як автор численних поетичних збірок та кількох великих епічних полотен. Незважаючи на те, що сама письменниця у своїй творчості відводить перше місце поезії, предметом свого дослідження ми обрали саме малу прозу. Деякі дослідники побіжно акцентують увагу на її короткій прозі. О. Деко наголошував: «… я у творчому доробку Е. Андієвської поставив би на перше місце прозу, перша книжка якої видана 1955 року…» [1, с. 7].

До малої прози Е. Андієвської на сьогодні належать збірки новелеток (її власне жанрове означення)»Подорож» (1955, Мюнхен, перевидано у 1995 році в Києві), «Тигри» (1962, Нью-Йорк), «Джалапіта» (1962, Нью-Йорк, перевидано у 2006 році у Львові), «Проблема голови» (2000, Львів) та «Казки» (2000, Париж – Львів – Цвікау). Мала проза письменниці перекладена англійською й опублікована у часописах «Journal of Ukrainian Literature. A Journal of Translations» (NewYork, 2004. – Vol. 1: добірка новел зі збірки «Тигри»: «Баштан», «Тигри», «Пристрасть», «На пошті», «В ресторані»).

М. Р. Стех свого часу зазначав, що мала проза Е. Андієвської «становить своєрідний міст між медитативною, метафізичною поезією авторки… і не менш позаособистою, колективно-філософською цариною романів…» [2, с. 147]. Дослідник наголошував, що «саме коротка проза Андієвської, разом з двома чи трьома циклами віршів …, дає уважному читачеві виняткову можливість зазирнути в індивідуальний вимір творчости авторки, її особистий світ, не лише для того, щоб шукати в ньому віддзеркалень «реальних» автобіографічних фактів, а щоби розкривати комплекси психологічних, філософських і морально-етичних дилем…, які були і досі є для Андієвської «провідниками» у творчому процесі, невидимо визначаючи загальний його напрям та форми вираження» [3, с. 147].

Не останню роль у кристалізації нашого прагнення зробити наголос на цьому сегменті мистецького доробку Е. Андієвської відіграли її власні слова, що її мала проза є найзмістовнішим матеріалом для спроб осягнення її глибоко індивідуальної картини світу: «… якщо хочете довідатися про мої «таємниці», читайте мої твори…» [4, с. 159].

Аналіз досліджень і публікацій. За слушним зауваженням П. Сороки, неможливо розгадати внутрішню сутність текстів Е. Андієвської і зрозуміти їх приховану нуртуючу силу з першого прочитання: «Вони вимагають, щоб до них повертатися знову і знову, вчитуватися, розкодовувати, осмислювати і домислювати. Як неможливо приймати її прозу великими дозами, так неможливо «проковтнути» поетичні збірки за одним разом, на одному подиху…» [5, с. 100]. Мала проза Е. Андієвської, «міфологічна, абстрактна, розрахована на тих, хто вміє відчувати не лише зовнішню красу, а й внутрішній, прихований від звичного зору чар, вона овіяна магією таємничості, яка одночасно приваблює і насторожує» [5, с. 141]. Тож не дивно, зауважує дослідник, що її читачі поділяються на два типи: тих, які щиро захоплюються нею, і тих, які відмовляються сприймати її серйозно. Для поверхневого читача ця проза нонсенсна, абсурдна і алогічна, він не підготовлений її зрозуміти, але для того, хто відчув, що реалізм вичерпав свої потенції, вона є джерелом невичерпної насолоди і дивовижних відкриттів [5, с. 140].

Найприкметнішою особливістю творчого стилю малих оповідань Е. Андієвської П. Сорока вбачає «уміння побачити те, що заслонене для інших, почути і збагнути невидиме, окреслити його межі і контури, а також співставити з реальним світом» [5, с. 140-141]. На необхідності уважного читання текстів для розуміння їх прихованого чару наполягає О. Галета [6, с. 144]. Схопити і змалювати словами існуюче, але непомічене – так формулює стратегію малої прози Е. Андієвської дослідниця.

Подібну магію таємничості прозописьма Е. Андієвської відмічають й інші дослідники. Так, наприклад, І. Кропивко характеризує її коротку прозу яскравою, привабливою, простою і водночас загадковою, подібною самій мисткині: «Смисл її творів зашифрований. Шифр – на поверхні, смисл прихований за одним-двома основними наративними прийомами, що розгортаються через весь твір, однак інтерпретація вимагає від читача заглиблення в культурні смисли різних релігій, літератур давнини й сучасності, вміння побачити складне за простим і не сприймати все буквально, адже параболічна образність і тонкий